

LA TASCA DEL TRADUCTOR

Davant una obra d'art o una forma artística mai no es revela fecund tenir compte de les persones que l'han de rebre. No solament tota referència a un públic determinat o als seus representants aparten del camí, ans àdhuc el concepte d'un receptor «ideal» és dolent en totes les troballes estètiques, ja que pressuposen en termes generals l'ésser i l'existència dels homes. Així l'art i tot, es limita a pressuposar la natura física i espiritual de l'home —la seva atenció, però, no es pressuposa en cap. Perquè cap poesia no s'adreça al lector, cap quadre a l'espectador, cap simfonia a l'oient.

Una traducció, val per als lectors que no comprenen l'original? Això sembla que aclareixi suficientment la diferència de rang entre l'una i l'altra en el domini de l'art. Sembla, a més, l'única raó possible de dir repetidament «el mateix». ¿Què «diu», doncs, una obra poètica? Què comunica? Molt poc a qui la comprèn. L'essencial en ella no és comunicació ni declaració. Per això la traducció que volgués ésser mitjançera no pot mitjançar sinó la comunicació —alguna cosa, doncs, d'inessencial—. I això és, de fet, un signe de les males traduccions. El que hi ha, però, a més de la comunicació, en una obra poètica —i àdhuc el mal traductor admet que es tracta de l'essencial—, ¿no és generalment estimat com a part inaferrable, misteriosa, «poètica»? ¿Quelcom que el traductor pot reproduir solament així que al seu torn es posa també a poetitzar? D'aquí prové, en efecte, un segon signe de la mala traducció, que es pot definir com a transmissió imprecisa d'un contingut inessencial. I la cosa així es manté en tant que la traducció pretén de servir el lector. Si fos per a ésser adreçada al lector, també ho hauria d'ésser l'original. Si l'original no subsisteix degut a això, ¿com podríem comprendre la traducció en aquest sentit?

La traducció és una forma. Per a entendre-la com a tal, cal remuntar a l'original. Perquè la llei de la traducció està en això, en la seva traduïbilitat. La qüestió de la traduïbilitat d'una obra es pot entendre en dos sentits. O sia, pot significar: si entre la totalitat dels seus lectors l'obra ha de trobar alguna vegada el seu traductor adient, o bé, i més pròpiament, si l'obra, en la seva essència, consent una traducció i per això, conforme a l'abast de la seva forma, l'exigeix. En principi la primera qüestió s'ha de decidir d'una manera problemàtica; la segona, d'una manera apodíctica. No

més un pensament superficial, que nega el significat independent de la segona, afirma la igualtat de valor de totes dues... Davant d'això cal dir que certs conceptes de relació conserven tot llur significat, fins i tot potser llur significat millor, si no es refereix a l'avançada exclusivament a l'home. Així es podria parlar d'una vida o d'un instant inoblidable, encara que tots els homes l'haguessin oblidat. Encara que llur essència exigís de no ésser oblidada, el predicat no contindria res de fals, ans solament una exigència a la qual els homes no corresponen, i al mateix temps també la trama a una esfera on sigui corresposta: a un record de Déu. Així mateix la traduïbilitat de configuracions lingüístiques s'hauria de tenir present encara que per als homes fossin intraduïbles. ¿I no ho són potser de fet, si més no en una certa mesura, segons un concepte rigorós de la traducció? —És d'aquesta manera destriada que cal posar la qüestió si la traducció de determinades creacions lingüístiques és exigible. Perquè es pot afirmar que si la traducció és una forma, la traduïbilitat ha d'ésser essencial a certes obres.

La traduïbilitat és essencial a certes obres —això no vol dir que llur traducció sigui essencial per a elles mateixes, sinó que un cert significat lligat a l'original es manifesta en llur traduïbilitat. Que una traducció, per bona que sigui, no pot significar mai res per a l'original, és evident. I, tanmateix, està en relació íntima amb l'original per raó de la seva traduïbilitat. Sí, aquesta connexió és tant més íntima en la mesura que ja no significa res per a l'original. Hom la pot qualificar de natural, o millor encara una connexió de vida. Així com les manifestacions vitals estan íntimament connexes amb el vivent sense que signifiquin res per a ell, així la traducció procedeix de l'original. O sia, no de la seva vida, sinó de la seva «supervivència». La traducció és posterior a l'original, i, en les obres importants, que no troben mai en el moment d'ésser produïdes llur traductor predestinat, constitueix la característica de llur supervivència. És en un sentit plenament concret, i no metafòric, que cal entendre la idea de la vida i de la supervivència de les obres d'art. Que la vida no s'ha d'atribuir solament a la corporeïtat orgànica, no ha estat mai, ni en les èpoques de més prevencions intel·lectuals, mai suposat. Però no es tracta d'estendre l'imperi de la vida sota el dèbil ceptre de l'ànima, com ha provat de fer Fechner; i, menys encara, que la vida sigui definible pels moments, menys determinants i tot, de l'animalitat, com el sentir, que pot caracteritzar-la sols ocasionalment. Solament quan es reconeix com a vida en tot allò del qual hi ha història i del qual no és sols

l'escenari, es fa justícia al seu concepte. Perquè és per la història, i no per la natura, per no parlar d'una natura tan incerta com el sentir o l'ànima, que ve determinat, en definitiva, l'àmbit de la vida. D'aquí prové, per al filòsof, la tasca d'entendre tota vida natural per la vida més àmplia de la història. ¿I és que la supervivència de les obres no és més incomparablement fàcil de reconèixer que la de les criatures? La història de les grans obres d'art coneix llur procedència de les fonts, llur configuració en l'època de l'artista i el període de llur supervivència en les generacions venidores. Aquesta supervivència, quan es fa patent, s'anomena fama. Traduccions que són més que mitjanceres sorgeixen quan una obra ha atès, en la seva supervivència, l'època de la seva fama. Aquestes traduccions no solament la serveixen, com els mals traductors pretenen per a llurs traduccions, ans més aviat li deuen llur existència. En elles la vida de l'original ateny, constantment renovat, el seu desplegament més comprensiu i tardà.

Aquest desplegament, que és el d'una vida alta i peculiar, està determinat per una finalitat alta i peculiar. Vida i finalitat —llur relació en aparença evident i que quasi s'escapa a la consciència, es dedueix solament si aquell fi al qual col·laboren totes aquelles finalitats soltes de la vida no es cerca en l'esfera mateixa de la vida, ans en una esfera superior. Tots els fenòmens útils de la vida com la seva utilitat en general no són en definitiva útils per a la vida, sinó per a l'expressió de la seva essència, per a la representació del seu significat. Així la traducció és útil, en suma, per a l'expressió més íntima de les llengües entre elles. No pot, ella mateixa, revelar aquesta relació amagada ni produir-la, però pot representar-la en la mesura que la realitza d'una manera germinal o intensiva. I aquesta representació d'un objecte significat mitjançant la provatura, el germen de la seva constitució, és una mena d'exposició, de fet, peculiar, que difícilment es pot trobar en el terreny de la vida no lingüística, ja que aquesta posseeix, en les analogies i en els signes, formes de referència diverses de la realització intensiva, o sia realitzacions allusives i anticipadores. Però la relació íntima assenyalada és d'una convergència tota particular. Consisteix en el fet que les llengües no són estranyes entre elles, ans, a priori i prescindint de qualsevol relació històrica, afins en allò que volen dir.

Amb aquesta provatura d'explicació, sembla que el meu examen desemboqui de nou, per marrades inútils, en la teoria tradicional de la traducció. Si en les traduccions s'ha de traslluir el parentiu de les llengües, ¿com ho podria fer altrament que transme-

tent amb la màxima exactitud possible la forma i el sentit de l'original? Aquella teoria, però, no sabria definir el significat d'aquesta exactitud, i al capdavant no pot retre comptes d'allò que és essencial a la traducció. Però en realitat el parentiu de les llengües s'expressa en una traducció de manera molt més profunda i definida que la superficial i vaga semblança de dues obres poètiques. Per a veure la relació autèntica entre original i traducció, s'ha de proposar una consideració semblant, de fet, en la seva intenció, a les argumentacions amb què la crítica del coneixement prova la impossibilitat d'una teoria de la còpia o de la reproducció de l'objecte. Com que es demostra que, en el coneixement, no hi podria haver objectivitat, i que ni es podria pretenir que n'hi hagués, si consistís en la còpia o en la reproducció del real, així es pot demostrar que cap traducció no seria possible si la traducció apuntés, en el seu ésser més íntim, a la semblança amb l'original. Per això, en la supervivència, que no es podria anomenar així si no fos canvi i renovació, l'original es transforma. Hi ha una maduresa pòstuma fins i tot per a les paraules ja fixades. Allò que en el temps d'un autor pot haver estat la tendència del seu llenguatge poètic, pot, més tard, estroncar-se, i, d'aquella forma antiga, poden aparèixer noves tendències immanents. Allò que era jove pot, més tard, ésser gastat per l'ús, i allò que era usual sona, més tard, com a arcaic. Cercar l'essencial d'aquests canvis, com àdhuc els del significat, que no són pas menys continus, en la subjectivitat dels que naixeran després, en comptes de cercar-lo en la vida íntima de la llengua i de les seves obres, significaria —admetent àdhuc el més cru psicologisme— confondre raó i ésser d'una cosa, o, més exactament, negar un dels dos més potents i fecunds processos històrics per impotència del pensament. I encara que es volgués fer de l'últim cop de mà de l'autor el tret de gràcia de l'obra, ni això no podria salvar aquella teoria morta de la traducció. Com que el to i el significat de les grans obres poètiques canvien amb els segles, així canvia també la llengua materna del traductor. I encara, mentre la paraula del poeta sobreviu en la seva llengua, la més gran de les traduccions i tot, és destinada a entrar en la creixença de la llengua, i a enfonsar-se en la seva renovació. La traducció és tan lluny d'ésser la sorda equació de dues llengües mortes, que, entre totes les formes, pròpiament a ella toca de marcar la maduresa pòstuma de la paraula estrangera i els dolors de gestació de la pròpia.

Si en la traducció s'expressa l'afinitat de les llengües, no és per una vaga semblança de la reproducció ni de l'original. Com, en ge-

neral, és evident que a la semblança no ha de correspondre necessàriament un cert parentiu. I també en la mesura que el concepte de parentiu concorda amb el seu ús més estricte, en aquest context, àdhuc en el sentit que per igualtat de descendència no pot ésser en els dos casos suficientment definit, el concepte de derivació es fa aleshores indispensable. ¿On es pot cercar el parentiu de dues llengües, si prescindim de l'emparentament històric? En tot cas, tan poc en la semblança de les obres poètiques com en la de les paraules. Més aviat, tot parentiu metahistòric de les llengües consisteix en això, que en cadascuna d'elles, preses com un tot, s'entén una mateixa cosa, que no és accessible encara en la totalitat de llurs intencions mútuament complementàries: la llengua pura. Mentre tots els elements solts, els mots, les frases, els nexes sintàctics de llengües estrangeres s'exclouen, es complementen, en canvi, en llurs intencions. Per a entendre bé aquesta llei, una de les fonamentals de la filosofia del llenguatge, cal distingir, en la intenció, la cosa entesa i la manera d'entendre. En *Brot* i *pain* la cosa entesa és sens dubte idèntica; la manera d'entendre-la, en canvi, no ho és. Consisteix en la manera d'entendre que les dues paraules en francès i en alemany signifiquin alguna cosa de divers, que ni siguin una per l'altra intercanviables, i que fins i tot, en definitiva, tendixin a excloure's; això, mentre que en la cosa entesa rau que aquestes paraules, preses absolutament, signifiquin una mateixa cosa idèntica. Així, encara que en la manera d'entendre aquestes dues paraules divergeixin absolutament, es complementen en les dues llengües de les quals procedeixen. És en elles precisament que les maneres d'entendre es complementen en la cosa entesa. En cadascuna de les llengües, no complementades, les coses enteses no es troben mai en una relativa independència, com en les paraules soltes o en les frases, ans, més aviat, estan en contínua esdevinença, fins que de l'harmonia de totes aquestes maneres d'entendre aparegui com una llengua pura. És fins aquest moment que allò que s'entén resta amagat en les llengües. Però si les llengües es desentrotllen així fins a la fi messiànica de llur història, és la traducció que s'inflama, en l'eterna supervivència de les obres i en la inacabable reviviscència de les llengües, en fer sempre de nou la prova de llur sagrada creixença: la prova de la llunyania que hi ha entre llur secret i llur revelació, i tot allò que pot tornar-se present en el saber que hom es fa d'aquesta llunyania.

Amb això s'ha vingut a dir que tota traducció és solament una manera sempre provisòria de passar comptes amb l'estrangeria de

les llengües. Una solució que no sigui temporal i provisòria, una solució instantània i definitiva d'aquesta mena d'estrangeria, no és possible als homes o, en tot cas, no és per perseguir-ne directament la consecució. Però, indirectament, és el creixement de les religions allò que fa madurar en les llengües el germen amagat d'una llengua més alta. La traducció, doncs, baldament no pugui pretenir la durada de les seves creacions —i en això és diferent de l'art—, no nega la seva tendència a un estadi últim, definitiu i decisiu d'una formació lingüística. En ella l'original sobreïx en una zona superior i més pura de la llengua, en la qual, però, no pot allargar gaire temps, com, d'altra part, no pot atènyer-la en el detall de la seva figura, però que, tanmateix, l'assenyala si més no d'una manera meravellosament penetradora com a zona predestinada i negada de la conciliació i acompliment de les llengües. No l'ateny mai radicalment, però, tanmateix, porta en ell allò que en una traducció és més que comunicació. Dit d'una manera més ajustada, aquest nucli essencial es podria definir com allò que, en una traducció, no és ja traduïble. Si es treu d'una traducció tot allò que en ella és comunicació, i es tradueix, resta encara intacte allò a què s'adreçava el treball del ver traductor. Això no és traslladable, com no ho és la paraula poètica de l'original, perquè la relació de contingut amb la llengua és diferent de fet en l'original i en la traducció. Si en el primer formen una certa unitat com fruit i pelolla, la llengua de la traducció drapa la seva figura amb els amples plecs d'un mantell reial. Car representa una llengua més alta que la que realment és i, per això, resta estranya, puixant i poc adequada en relació amb la seva figura. Aquesta incongruència impedeix tot ulterior trasllat i, al mateix temps, el fa superflu, ja que tota traducció d'una obra des d'un determinat punt temporal de la història lingüística representa, pel que fa a una certa part del seu contingut, les traduccions en totes les altres llengües. La traducció trasplanta, doncs, l'original en un domini lingüístic tant —irònicament— més definitiu, que l'original mateix no pot ésser transposat per cap altra traducció, ans considerat, només, des de nous i diversos detalls. No és endebades que la paraula «irònic» recorda aquí les maneres de pensar del romàntics. Els romàntics van comprendre abans d'altres que les obres posseeixen una vida, i que la traducció n'era la confirmació suprema. És cert que no van reconèixer el valor de la traducció, i que tota llur atenció es va girar a la crítica, que representa, també ella, un moment, bé que menor, de la supervivència de les obres. Però encara que llur teoria no s'adrecés

a la traducció, llur gran obra de traducció implicava el sentiment de l'ésser i de la dignitat d'aquesta forma. Aquest sentiment —tot ho fa pensar— no cal que es trobi necessàriament més fort en el poeta; en el poeta, potser, hi troba encara menys espai. Ni la història no fa recomanable el prejudici tradicional pel qual els traductors importants deurién ser poetes, i els poetes de qualitat mitjana, mediocres traductors. Una sèrie dels més grans traductors, com Luter, Voss, Schlegel, són infinitament més importants que com a poetes; d'altres, com Hölderlin i George, no són aferrables, segons l'amplitud de llur obra, sota el sol concepte de poetes. Ni, particularment, sota el de traductors. Com que la traducció és una forma pròpia, així també la tasca del traductor s'ha d'entendre com a activitat pròpia i netament distinta de la del poeta.

Consisteix a trobar aquella intenció en vista de la llengua en la qual es tradueix, que pugui despertar, en ella, l'eco de l'original. En això es veu un tret absolutament rellevant de la traducció en esguard de l'obra poètica, la intenció de la qual no s'adreça mai a la llengua com a tal, a la seva totalitat, ans només i immediatament a certs continguts lingüístics. La traducció no es troba, com l'obra poètica, a l'interior de la boscúria del llenguatge, ans al defora, al seu enfront, i, sense trepitjar-lo, atreu l'original cap aquells indrets on el tornaveu de la pròpia llengua pot fer ressonar l'obra d'una llengua estrangera. No sols la seva intenció s'adreça a alguna cosa d'altra que la de la poesia, o sia a una llengua d'una obra d'art de tot en tot estrangera, ans és ella mateixa tot altra: la llengua del poeta és ingènua, de primera mà, intuïtiva, la del traductor és derivada, de segona mà, d'intenció ideadora. Car el gran motiu d'una integració de les moltes llengües en una sola llengua vera és el que aconsegueix el seu treball. Un treball en què les frases soltes, les obres, els judicis no es posen mai d'acord a entendre's —com els que resten, també, assignats a la traducció—, ans un treball en què les llengües mateixes concorden entre elles, complementades i reconciliades en la manera de llur entendre. Però si existeix una llengua de la veritat, en la qual els últims secrets entorn dels quals tot pensament s'aquefera, hi fossin conservats sense tensió i quasi tàcitament, aleshores aquesta llengua de la veritat —és la vera llengua. I precisament aquesta, en el pressentiment i en la descripció de la qual hi ha tota la perfecció que el filòsof pot esperar, es troba amagada intensivament en les traduccions. No existeix cap musa de la filosofia, com no existeix tampoc cap musa de la traducció. Però filòsofs i traductors, com certs artistes senti-

mentals creuen, de gamarussos, no ho són. Car hi ha un enginy filosòfic la característica més íntima del qual és l'aspiració a aquella llengua que s'anuncia en la traducció: «Les langues imparfaites en cela que plusieurs, manque la suprême: penser étant écrire sans accessoires, ni chuchotement mais tacite encore l'immortelle parole, la diversité, sur terre, des idiomes empêche personne de proférer les mots qui, sinon se trouveraient, par une frappe unique, elle-même matériellement la vérité.» Si això a què alludeixen aquestes paraules de Mallarmé es deixa definir exactament pel filòsof, aleshores la traducció, amb els seus gèrmens d'una llengua feta així, està a mig camí de la poesia i la teoria. Llur obra és diversament encunyada, però no deixa menys profundament la seva empremta en la història.

Si la tasca del traductor apareix sota aquesta llum, els camins de la seva solució perillen d'obscurir-se més inextricablement. Aquesta tasca: fer madurar en la traducció el germen de la llengua pura, sembla de fet insoluble i en cap de les solucions determinable. Car ¿no falla el terreny a qualsevulla solució si la reproducció del significat deixa d'ésser determinant? I no és altre —girat negativament— el significat de tot el que precedeix. Fidelitat i llibertat —llibertat de la reproducció conforme al sentit i, en la seva funció, fidelitat a la paraula— són els conceptes tradicionals en tota discussió sobre les traduccions. A una teoria que cerqués en la traducció alguna altra cosa que la retransmissió del sentit, no servirien de res, sembla, aquests conceptes. Llur ús tradicional ha vist sempre en aquests conceptes una antinòmia insoluble. Car, què pot rendir, de fet, la fidelitat, per a la retransmissió del sentit? La fidelitat en la traducció d'una sola paraula no pot reproduir mai plenament el sentit que té en l'original. Car el sentit no s'esgota, segons un significat poètic de l'original, en la cosa entesa, ans el guanya justament en la manera en què la cosa entesa està lligada a la manera d'entendre una determinada paraula. És allò que se sol expressar amb la fórmula que les paraules porten amb elles un to afectiu. De bo de veres la literalitat amb vista a la sintaxi fa bolca de la retransmissió de sentit i amenaça de portar de dret a l'incompreensible. El segle passat tenia davant els ulls les traduccions hòlderlinianes de Sòfocles com a exemples monstruosos d'aquesta fidelitat a la lletra. La manera com, en definitiva, la retransmissió de la forma dificulta la retransmissió del sentit, és cosa que ella mateixa es palesa. L'exigència de la fidelitat de la lletra no és, doncs, deduïble de l'interès de la conservació del sentit. Li serveix molt

més —menys a la poesia, tanmateix, i a la llengua— la indisciplina llibertat dels mals traductors. Necessàriament, doncs, aquella exigència, els drets de la qual són evidents i el seu fonament profundament cavat, s'ha d'entendre a base de relacions més plausibles. Així com els fragments d'un vas, per a deixar-se recompondre, han de seguir-se en tots els detalls, en tant que no siguin iguals, així, en comptes de treure un sentit semblant a l'original, cal que la traducció configuri en la pròpia llengua, amorosament i en tots els detalls, la seva manera d'entendre, per tal de fer reconeixedora, en totes dues, com a trossos d'un mateix vas, la fragmentació d'una llengua més gran. Justament per això ha de prescindir en gran manera de voler comunicar alguna cosa del sentit, i solament, en la mesura en què ha substret al traductor i a la seva obra la fatiga i l'ordre de la comunicació, li serveix, el text original, essencialment. També en el domini de la traducció val: ἐν ἀεχῆ τῆν ὁ λόγος, en el comerç era la paraula. La seva llengua pot, o ha d'ésser, més aviat, lliure enfront del sentit, per tal de no fer sonar la seva *intentio*, sinó, com a harmonia, com a completació de la llengua en què ella es comunica, o sia per tal de fer sonar la seva pròpia mena d'*intentio*. Per això no és, en el temps d'ésser produïda, la gran lloança d'una traducció, d'ésser llegida com a original de la seva llengua. Ans, la importància de la fidelitat, que ha estat garantida en la literalitat, és justament que s'expressi per l'obra la gran aspiració a la completació de les llengües. La vera traducció és transparent, no fa ombra ni cobreix l'original, ans deixa caure tant més plenament damunt l'original, reforçada pel seu propi medium, la llum de la llengua pura. Això ho fa sobretot la literalitat en la retransmissió de la sintaxi, que demostra precisament que la paraula, i no pas la frase, és l'element primordial del traductor. Car la frase és un mur davant la llengua del text original i la literalitat n'és l'arçada.

Si fidelitat i llibertat de la traducció han estat considerades de sempre com a tendències divergents, així també sembla que aquesta més profunda interpretació de l'una no reconciliï, ans negui, més aviat, qualsevol dret a l'altra. ¿A què es refereix, doncs, la llibertat si no a la retransmissió del sentit que ha de cessar de dir-se normatiu? Però si és lícit d'identificar el sentit d'una formació lingüística amb el de la seva comunicació, li resta, tanmateix, molt a prop i amb tot immensament llunyà, amagat al seu dessor o palès, per ell romput o tornat més fort, més enllà de tota comunicació, un què últim i decisiu. Resta, en tota llengua i en les seves

formacions, ultra la part comunicable una part no comunicable, o sia, segons la relació en què es troba, un punt simbolitzador o simbolitzat. Simbolitzador sols en les formacions acabades de les llengües; simbolitzat, però, en el mateix esdevenir de les llengües. I allò que en l'esdevenir de les llengües s'assaja de representar, àdhuc de produir, és el nucli mateix de la llengua pura. Si aquest nucli, per bé que amagat i fragmentari, és present en el viure com a cosa simbolitzada, així habita, doncs, només com a simbolitzat en les formacions. Si aquella última essencialment, que és la llengua pura mateixa, estigués vinculada, en les llengües, només al material lingüístic i a les seves transformacions, aleshores es carregaria, en una formació lingüística, d'un sentit feixuc i estrany. Deseixir-l'en, fer del simbolitzador el simbolitzat mateix, reobtenir, en el moviment lingüístic, la llengua pura performada, és l'única i poderosa potència de la traducció. En aquesta llengua pura, que no entén ni expressa res, ans, com a paraula inexpressiva i creadora, es troba, en totes les llengües, com a cosa entesa, tota comunicació, tot sentit, i tota intenció cau, en fi, en una regió on és destinada a extingir-se. En ella se li confirma, justament, un dret nou i més sobirà. No rep la seva existència del sentit de la comunicació, emancipar-lo del qual és precisament la tasca de la fidelitat. La llibertat, més aviat, s'assaja en nom de la llengua pura, en la pròpia. Redimir en la pròpia aquella llengua pura que està captiva en una altra, o, contreta en una obra, alliberar-la per una transposició poètica, és la tasca del traductor. Per amor d'ella el traductor trenca les barreres corcades de la llengua pròpia: Luter, Voss, Hölderlin, George van eixamplar les fronteres de l'alemany. Allò que, en això, roman al sentit en importància per a la relació entre traducció i original, es deixà capir amb una comparança. Així com la tangent toca la circumferència de fugida i en un sol punt, i com que aquest ròssec, no però el punt, el prescriu la llei per la qual traça la seva trajectòria recta fins a l'infinit, així la traducció toca l'original de fugida i en un sol punt infinitament minso del sentit, a fi de prosseguir, segons la llei de la fidelitat, en el moviment lliure de la llengua, la seva pròpia via. La significació real d'aquesta llibertat, àdhuc sense citar-la ni explicar-la, ha estat definida per Rudolf Pannwitz en unes consideracions contingudes en la seva *Crisi de la Cultura Europea*, que probablement són, amb les frases de Goethe en les notes al *Divan*, el millor que s'ha publicat a Alemanya sobre la teoria de la traducció. S'hi diu que «les nostres versions, les millors i tot, parteixen d'un principi fals, volen germa-

nitzar l'indú, el grec, l'anglès, en lloc d'indunitzar, grecitzar, anglè-sitzar l'alemany. Tenen molt més de respecte per a les usances de la pròpia llengua que per a l'esperit de l'obra estrangera... L'error fonamental del traductor és de fixar-se massa en l'estadi casual de la llengua pròpia, en comptes de deixar-la somoure violentament per la llengua estrangera. El traductor, sobretot quan trasllada d'una llengua molt remota, ha de remuntar als últims elements de la llengua mateixa; on paraula, imatge i so es confonen; ha d'eixamplar i aprofundir la pròpia llengua per mitjà de la llengua estrangera; ningú no té idea en quina mesura això és possible, ni en quin grau una llengua es pot transformar, i una llengua es diferencia d'una altra quasi només com un dialecte d'un altre dialecte, i això no quan hom se la pren massa de lleuger, ans quan la considera amb tot el seu pes.»

Fins a quin punt una traducció pot correspondre a l'ésser d'aquesta forma, ve determinat objectivament per la traduïbilitat de l'original. Com més minso és el valor i la dignitat de la llengua d'un original, com més comunicació sigui, menys la traducció en treu alguna cosa, fins que el sobrepès de sentit en comptes d'ésser la barra-lleva d'una traducció plena de forma, la fa fallir. Com més ben afaïxonada és una obra, més traduïble és àdhuc en el contacte més fugisser del seu sentit. Això val, naturalment, per als originals. Les traduccions, en canvi, es mostren intraduïbles no per la feixugor, sinó per l'excessiva volatilitat amb què se'ls adhereix el sentit. Això, com tot altre aspecte essencial es constata en les versions de Hölderlin, especialment les de les dues tragèdies de Sòfocles. L'harmonia de les llengües és en elles tan profunda que, com una arpa èolica, el vent de la llengua en fa sonar a penes el sentit. Les traduccions de Hölderlin són prototipus de llur forma; es tenen àdhuc en les més acabades versions de llurs textos per manera de prototipus en relació amb el model, tal com resulta de la comparança de les traduccions de Hölderlin i de Borchardt de la tercera oda pítica de Píndar. Justament per això hi posa, més que en altres, el gran perill originari de tota traducció: que les portes d'una llengua així àmplia i ben regida caiguin i tanquin el traductor en el silenci. Les traduccions de Sòfocles foren l'última obra de Hölderlin. El sentit s'hi precipita d'avenc en avenc, fins que perilla de perdre's en la pregonera sense fons de la llengua. Però hi ha un atur. No l'ofereix, tanmateix, cap text enfora del text sagrat, on el sentit ha deixat d'ésser l'aiguavés per a les afuències de la llengua i les de la revelació. On el text pertanyi directament en la seva

literalitat, sense sentits mitjancers, a la llengua vera, a la veritat o a la teoria, és simplement traduïble. No ja en nom d'ell mateix, ans tan solament en nom de les llengües. Enfront d'ell s'exigeix de la traducció una confiança talment il·limitada que, com en el text sagrat, llengua i revelació, literalitat i llibertat han d'ajustar-se, també sense tensions, en la forma de la versió interlineal. Car, en una certa mesura, tots els grans escrits contenen, però sobiranament els sagrats, entre ratlla i ratlla, llur traducció virtual. La versió interlineal del text sagrat és el prototipus o ideal de tota traducció.

WALTER BENJAMIN
Traducció d'*Antoni Pous*